

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 6, Αρ. 2B (2011)

Εναλλακτικές Μορφές Εκπαίδευσης

ΤΟΜΟΣ Β
PART / ΜΕΡΟΣ Β

Η «υβριδική» λεγόμενη Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση στο Πρόγραμμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου

*Αντώνης Κ. Πετρίδης, Γεώργιος Δεληγιαννάκης,
Στυλιανή Σουβατζή, Μιχάλης Επιφανίου*

doi: [10.12681/icodl.675](https://doi.org/10.12681/icodl.675)

**Η «υβριδική» λεγόμενη Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση στο Πρόγραμμα
«Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου**

**The so-called ‘hybrid’ Group Consultation Sessions (tutorials)
at the Open University of Cyprus, BA Programme in Greek Studies**

Αντώνης Κ. Πετρίδης

Λέκτορας

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

apetrides@ouc.ac.cy

Γεώργιος Δεληγιαννάκης

Λέκτορας

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

g.deligiannakis@ouc.ac.cy

Στυλιανή Σουβατζή

Μέλος ΣΕΠ, Συντονίστρια Θεματικής Ενότητας ΕΛΠ 42

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

stella.souvatzi@ouc.ac.cy

Μιχάλης Επιφανίου

Διοικητικός Λειτουργός

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

michalis.epiphaniou@ouc.ac.cy

Abstract

This paper focuses on the so-called ‘hybrid’ Group Consultation Sessions (tutorials), as practised by the undergraduate Programme “Studies in Greek Culture” of the Open University of Cyprus (OUC). The term refers to the special kind of Group Consultation devised by OUC, in order to cater to student groups whose population is dispersed all over Greece and Cyprus to the extent that meetings face-to-face are impractical and unmanageable. The ‘hybridity’ of this form of tutorial consists in the fact that part of the student group is physically present in a conventional classroom, while another part, often more numerous, joins the room over the internet by way of the synchronous long-distance learning platform Elluminate Live! The paper analyses in full detail the conditions and the needs which necessitated this special variation of the blended mode of learning at our young institution, which is based in Cyprus but whose student population derives mostly from mainland Greece. Also unpacked here are the technical specifications and capabilities of the synchronous long-distance education platform “Elluminate Live!”, which constitutes the most important tool for carrying out such a ‘hybrid’ session. Furthermore, the paper expounds the pedagogical and methodological characteristics of the ‘hybrid’ session, and the procedures followed by OUC tutors presiding over it. Some of the commonest challenges are also listed. Finally, we append a catalogue of Best Practices for handling a ‘hybrid’ session.

Περίληψη

Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στις ούτω καλούμενες «υβριδικές» Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΑΠΚΥ) και πιο συγκεκριμένα στο Πτυχιακό Πρόγραμμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό». Ο όρος «υβριδικές ΟΣΣ» περιγράφει το ιδιαίτερο εκείνο είδος ΟΣΣ, με το οποίο το ΑΠΚΥ επιχειρεί να εξυπηρετήσει διδακτικές ομάδες των οποίων ο φοιτητικός πληθυσμός είναι διάσπαρτος ανά την ελλαδική και κυπριακή επικράτεια σε βαθμό που η φυσική παρουσία των φοιτητών στη συνάντηση καθίσταται δυσχερής. Η «υβριδικότητα» της συνάντησης έγκειται στο γεγονός ότι μέρος του ακροατηρίου είναι παρόντες στην αίθουσα διδασκαλίας, ενώ οι λοιποί φοιτητές συνδέονται με την αίθουσα μέσω της συγχρονικής πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης Elluminate Live! Η ανακοίνωση περιγράφει αναλυτικά τις συνθήκες και τις ανάγκες οι οποίες υπαγόρευσαν τη χρήση αυτής της ιδιαίτερης μορφής του μεικτού τρόπου διδασκαλίας στο ΑΠΚΥ, το οποίο

εδρεύει μεν στην Κύπρο αλλά οι φοιτητές του προέρχονται κυρίως από την Ελλάδα. Στην ανακοίνωση εκτίθενται επίσης αδρομερώς οι τεχνικές προδιαγραφές της συγχρονικής πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης *Elluminate Live!*, η οποία αποτελεί το βασικό εργαλείο των «υβριδικών» ΟΣΣ. Επιπλέον, αναλύονται οι μεθοδολογικές και παιδαγωγικές προϋποθέσεις της υβριδικής συνάντησης και οι διαδικασίες που ακολουθούνται από τους Καθηγητές-Συμβούλους κατά τη διεκπεραίωσή της. Δεν παραλείπεται αναφορά επίσης στις συνηθέστερες δυσκολίες και προβλήματα που οι Καθηγητές-Σύμβουλοι αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια των συναντήσεων αυτών. Η ανακοίνωση καταλήγει απαριθμώντας αριθμό Βέλτιστων Πρακτικών για τη διεξαγωγή τέτοιας υβριδικής Ομαδικής Συμβουλευτικής Συνάντησης.

Λέξεις-Κλειδιά: υβριδικές Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις, συγχρονική πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης *Elluminate Live!*

Ορισμοί

Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση:

Ο όρος Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση (ΟΣΣ) αναφέρεται στις εκ του σύνεγγυς συναντήσεις μεταξύ της διδακτικής ομάδας και του Καθηγητή-Συμβούλου στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΑΕΞΑΕ), όπως αυτή καλλιεργείται στην Ελλάδα και την Κύπρο. Οι ΟΣΣ στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΑΠΚΥ) είναι τετράωρης διάρκειας και λαμβάνουν χώρα περιοδικώς, κάθε δύο περίπου μήνες. Διοργανώνονται πέντε (5) τέτοιες συναντήσεις ανά ακαδημαϊκό έτος.¹

Στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, όπως και σε άλλα ανοικτά πανεπιστήμια, οι ΟΣΣ πλαισιώνουν και συμπληρώνουν άλλες μορφές επικοινωνίας εντός των διδακτικών ομάδων, όπως η επικοινωνία μέσω της ασύγχρονης πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης *E-Class*, οι ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες μέσω της σύγχρονης πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης *Elluminate Live!*, η γραπτή επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η τηλεφωνική επικοινωνία, οι κατ' ιδίαν ώρες συνεργασίας μεταξύ καθηγητών και φοιτητών κ.ά. Επί του παρόντος, οι ΟΣΣ του πτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» (ΕΛΠΟΛ) διοργανώνονται σε τρεις πόλεις (Λευκωσία, Αθήνα, Θεσσαλονίκη).

Η ΟΣΣ συνιστά αναπαλλοτρίωτο κομμάτι της επικοινωνίας μεταξύ φοιτητών και καθηγητών τόσο στο ΑΠΚΥ όσο και σε όλα τα ανοικτά πανεπιστήμια παγκοσμίως. Υπό κανονικές συνθήκες η ΟΣΣ στο ΑΠΚΥ τοποθετείται δεκαπέντε ημέρες μετά την κατάθεση εκ μέρους των φοιτητών μιας γραπτής εργασίας. Οι πλείστες Θεματικές Ενότητες (ΘΕ) του Προγράμματος ΕΛΠΟΛ έχουν τετραμερή θεματική διάρθρωση (στηρίζονται δηλαδή σε τέσσερις θεματικές-χρονικές ενότητες), συνεπώς κινούνται γύρω από τον άξονα τεσσάρων ΟΣΣ.

Ως εκ τούτου σε μια τυπική ΟΣΣ του ΕΛΠΟΛ η διδακτική ομάδα λαμβάνει από τον Καθηγητή-Σύμβουλο: (α) λεπτομερή ανατροφοδότηση σχετικά με την εργασία, η οποία μόλις έχει αξιολογηθεί και η οποία αποτελούσε τη βάση της προηγούμενης θεματικής-χρονικής ενότητας (στην 1^η ΟΣΣ αντ' αυτού δίνονται γενικές κατευθύνσεις για το μάθημα)· (β) συμβουλευτικές κατευθύνσεις για τη μελέτη της ενότητας που έπεται (μέθοδος προσέγγισης του εκπαιδευτικού υλικού,² ο ρόλος της γραπτής εργασίας ως μέσου προσπέλασης της ύλης και ως μεθόδου αυτοδιδασκαλίας κτλ)· (γ) περισσότερες πληροφορίες για το επιστημονικό αντικείμενο της ενότητας με τη μορφή σύντομης διάλεξης ή/και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων ή/και φοιτητικών παρουσιάσεων ή/και άλλα μέσα· (δ) άλλα στοιχεία.³

Εδώ και δύο χρόνια στο Πρόγραμμα ΕΛΠΟΛ έχει καθιερωθεί η 5^η και τελευταία ΟΣΣ του ακαδημαϊκού έτους να αφιερώνεται σε Δοκιμαστική Εξέταση (Mock Exam), η οποία έχει σκοπό να προσομοιώσει κατά το δυνατόν, είτε με τη μορφή κατευθυνόμενης γραπτής δοκιμασίας είτε με τη μορφή ομαδοσυνεργατικής άσκησης, το γραπτό της τελικής γραπτής εξέτασης και να προϊδεάσει τους φοιτητές για τις συνθήκες που θα αντιμετωπίσουν στις εξετάσεις και τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουν τόσο για τη βέλτιστη δυνατή προετοιμασία όσο και για την επίλυση του γραπτού.

Η «υβριδική» λεγόμενη ΟΣΣ:

Με τον όρο «υβριδική» ΟΣΣ αναφερόμαστε στην ιδιάζουσα εκείνη μορφή Ομαδικής Συμβουλευτικής Συνάντησης εφαρμόζεται σε ορισμένες ΘΕ του Προγράμματος ΕΛΠΟΛ του ΑΠΚΥ, στην οποία ο καθηγητής-σύμβουλος είναι φυσικά παρών σε συμβατική αίθουσα διδασκαλίας, αλλά το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται είναι ταυτοχρόνως φυσικό και ψηφιακό. Στην υβριδική ΟΣΣ, δηλαδή, μέρος της διδακτικής ομάδας παρευρίσκεται στον χώρο εν σώματι και άλλο μέρος, φοιτητές οι οποίοι για διάφορους λόγους αδυνατούν να μεταβούν στον χώρο διδασκαλίας (πρακτικούς, επαγγελματικούς, οικονομικούς, προσωπικούς, άλλους), συνδέεται με την αίθουσα ψηφιακά.

Βασικό εργαλείο της υβριδικής ΟΣΣ είναι η σύγχρονη πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Elluminate Live!, οι τεχνικές προδιαγραφές και οι δυνατότητες της οποίας περιγράφονται πιο κάτω.

Συνθήκες που επέβαλαν τη διενέργεια της «υβριδικής» λεγόμενης ΟΣΣ

Το πτυχιακό Πρόγραμμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» ολοκληρώνει φέτος τον τέταρτο χρόνο λειτουργίας του. Στο Πρόγραμμα προσφέρονται δεκαπέντε (15) συνολικά Θεματικές Ενότητες, οι οποίες κατανέμονται σε τέσσερα έτη. Το Πρόγραμμα ξεκίνησε το 2007 με μικρό αριθμό φοιτητών (85), οι οποίοι ακολουθούσαν κατά κανόνα βραδείς ρυθμούς στην εξέλιξη των σπουδών τους. Στα επόμενα δύο ακαδημαϊκά έτη ο αριθμός των εισακτέων αυξήθηκε στους εκατόν πενήντα (150) και τέλος στους διακόσιους (200). Οι φοιτητοθεματικές σταθεροποιήθηκαν περίπου στις 2 ΘΕ ανά φοιτητή (μάξιμουμ το τρία).

Ήταν αναμενόμενο ότι στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Προγράμματος και ειδικά λόγω της απαραίτητης αύξησης του αριθμού των εισακτέων, θα παρατηρούνταν συσσώρευση φοιτητών στα πρώτα δύο έτη σπουδών («μαθήματα κοινού κορμού»). Αναμενόμενο ήταν επίσης ότι ο συνδυασμός εύριθμου φοιτητικού πληθυσμού αφενός και αφετέρου πληθώρας επιλογών στη δεύτερη φάση σπουδών (3ο και 4ο έτος, «μαθήματα επιλογής και ειδίκευσης») θα προκαλούσε διασπορά των φοιτητών και αναγκαστική δημιουργία μονομηματικών Θεματικών Ενοτήτων με ολιγομελείς διδακτικές ομάδες. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε παιδαγωγικές και διοικητικές δυσκολίες, καθώς οι οκτώ, π.χ., φοιτητές ενός τμήματος μπορούσαν να είναι σκορπισμένοι σε όλη την ελλαδική και την κυπριακή επικράτεια.

Το Πρόγραμμα έλαβε τη στρατηγική απόφαση να ορίζεται ως έδρα των μονομηματικών ΘΕ η Λευκωσία για ευνόητους λόγους. Το Πρόγραμμα όμως επεχείρησε ταυτόχρονα να επινοήσει μεθόδους, με τις οποίες θα καθίστατο εφικτό για τους εκτός Κύπρου ή Λευκωσίας φοιτητές ενός τμήματος —αλλά και για όλους τους κατά καιρούς κωλυμένους— να συμμετέχουν πλήρως στις διαδικασίες του μαθήματος (κυρίως στις ΟΣΣ, αλλά και στις λοιπές εκπαιδευτικές δραστηριότητες) και να λαμβάνουν τόση εποπτεία και καθοδήγηση όση και οι εν Κύπρω φοιτητές, σε συνθήκες ισότητας και διαφάνειας και με μέσα οικονομικά τόσο από άποψη ανθρωποωρών όσο και από άποψη οικονομικών πόρων (το τηλέφωνο, για παράδειγμα, ή το ταχυδρομείο, συμβατικό ή ηλεκτρονικό, δεν είναι ούτε οικονομικά ούτε διαφανή μέσα).

Η μέθοδος που επινοήθηκε αποκαλείται πλέον, όπως προαναφέρθηκε, «υβριδική ΟΣΣ» και στηρίζεται στη βέλτιστη δυνατή αξιοποίηση της σύγχρονης πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης Elluminate Live!⁴ Η υβριδική ΟΣΣ, πρωτοτυπία του Προγράμματος ΕΛΠΟΛ, εφαρμόζεται τώρα ευρέως στο ΑΠΚΥ. Στο Πρόγραμμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» κατά το ακαδημαϊκό έτος 2010-11 εννέα (9) εκ των δεκαπέντε (15) Θεματικών Ενοτήτων ήταν μονομηματικές, άρα χρησιμοποιούσαν την υβριδική μέθοδο.

Η πλατφόρμα Elluminate Live! Τεχνικές προδιαγραφές και δυνατότητες

Το μικτό εκπαιδευτικό μοντέλο (blended learning), που αποτελεί τον βασικό άξονα της εκπαιδευτικής μεθοδολογίας του ΑΠΚΥ, προνοεί ότι, πέραν των φυσικών συναντήσεων/διαλέξεων που διεξάγονται, μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας

επιτελείται με τη χρήση της τεχνολογίας και από απόσταση. Με αυτά τα δεδομένα το πανεπιστήμιο αναζήτησε και υιοθέτησε διάφορα λογισμικά που θα κάλυπταν τις ανάγκες του.

Το λογισμικό Σύγχρονης Επικοινωνίας (ΣΕ) Elluminate Live!, εμπορικό προϊόν που επελέγη κατόπιν εκτεταμένης έρευνας, αυστηρών δοκιμών και αξιολόγησης, αξιοποιείται από το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009.⁵ Το λογισμικό επιτελεί τις ακόλουθες βασικές λειτουργίες:

Σύνδεση με την ψηφιακή αίθουσα από οποιοδήποτε οικιακό δίκτυο και υπολογιστή.

Λίστα συμμετεχόντων: να είναι εμφανές και ορατό σε όλους ποια άτομα παρευρίσκονται στη τηλεσυνάντηση.

Διακριτοί ρόλοι Διδάσκοντα-Συντονιστή της δραστηριότητας (Moderator) και Φοιτητή: ο Διδάσκων μπορεί να ελέγχει και να ρυθμίζει τις διάφορες δυνατότητες του λογισμικού (π.χ. ποιος λαμβάνει τον λόγο, πόσοι συμμετέχοντες μπορούν να έχουν τον λόγο ταυτόχρονα, ποιοι συμμετέχοντες έχουν δικαιώματα Συντονιστή [Moderator] κτλ).

Δυνατότητα καταγραφής της συνάντησης, διαμοιρασμού της μέσω της ασύγχρονης πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης ή/και μετατροπής της σε διάφορες μορφές ήχου και εικόνας.

Το λογισμικό προσφέρει τη δυνατότητα προσομοίωσης διάλεξης σε συμβατική τάξη με λειτουργίες:

Συνομιλίας μεταξύ των συμμετεχόντων (VOIP-Voice Over IP),

Προβολής παρουσιάσεων και άλλων λογισμικών με τη λειτουργία συμμερισμού λογισμικού (application sharing),

Παρέμβασης του διδάσκοντος στην προβαλλόμενη παρουσίαση με υποδείξεις επί του PowerPoint (με τον τρόπο που θα το έκανε κάποιος σε φυσική τάξη χρησιμοποιώντας, π.χ., ένα δείκτη λέιζερ ή γράφοντας κάτι πάνω στον πίνακα)

Έκφρασης συναισθημάτων από τους συμμετέχοντες,

Ανταλλαγής άμεσων μηνυμάτων (chat), τόσο μεταξύ των φοιτητών (επιτρέπονται ιδιωτικές συνομιλίες, τις οποίες παρακολουθεί μόνο ο διδάσκων) όσο και μεταξύ φοιτητών και διδάσκοντος,

Παροχής κατόπιν αιτήσεως («σηκώνω χέρι») δικαιώματος λόγου στους συμμετέχοντες, οι οποίοι δύνανται να παρέμβουν ηχητικά στη διδασκαλία χρησιμοποιώντας το μικρόφωνό τους (audio-input device),

Προβολής βίντεο,

Σύνδεσης με το διαδίκτυο προς αξιοποίηση διαδικτυακών εκπαιδευτικών πόρων (λειτουργία web tour),

Συμερισμού της επιφάνειας εργασίας του διδάσκοντος με τους φοιτητές (desktop sharing), ώστε να επιδειχθεί υλικό που βρίσκεται αποθηκευμένο εκεί ή για άλλους λόγους,

Διενέργειας γκάλοπ, κουίζ, υποβολής ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής και άλλες μορφές σφυγμομέτρησης της τάξης,

Διαμοιρασμού αρχείων, που λειτουργούν ως υποστηρικτικά φυλλάδια για την παρουσίαση (handouts),

Πέραν των τεχνικών προϋποθέσεων που είχαν τεθεί και αξιολογηθεί, τρεις άλλοι εξίσου σημαντικοί παράγοντες προϋποτίθενται για την επιτυχή αξιοποίηση του λογισμικού:

Η συνδυαστική λειτουργία («διαλειτουργία») του λογισμικού αυτού με το λογισμικό ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης (E-class): διδάσκοντες και φοιτητές συμμετέχουν στις σύγχρονες τηλεσυναντήσεις χωρίς να απαιτείται να εισέρχονται σε κάποιο τρίτο λογισμικό χρησιμοποιώντας κωδικούς κλπ. Εισέρχονται μέσω του λογισμικού ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης, που είναι κατά κανόνα το βασικότερο μέσο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, και οι ρόλοι τους μεταβιβάζονται στο σύγχρονο λογισμικό μέσω της ασύγχρονης πλατφόρμας.

Η διευθέτηση, διεξαγωγή και καταγραφή της όποιας τηλεσυνάντησης διενεργείται με πρωτοβουλία του διδάσκοντα (ή και των φοιτητών) *χωρίς την οποιαδήποτε εμπλοκή του τεχνικού τμήματος.*

Η εκπαίδευση των χρηστών (κυρίως των διδασκόντων) στην σωστή χρήση και αξιοποίηση του λογισμικού θεωρήθηκε ως μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις επιτυχίας.

Βασικές συνιστώσες της υβριδικής ΟΣΣ

Η υβριδική ΟΣΣ αποτελεί λοιπόν ιδιότυπη έκφραση του μεικτού τρόπου διδασκαλίας (blended mode), η οποία αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητες της σύγχρονης πλατφόρμας τηλεκαίδεισης Elluminate Live!. Η πρακτική επιχειρεί να συνδυάσει το φυσικό ακροατήριο, που συμμετέχει στη συνάντηση ως φυσική παρουσία σε συμβατική αίθουσα διδασκαλίας, με ένα ακροατήριο εξ αποστάσεως, που συνδέεται ζωντανά με την αίθουσα μέσω διαδραστικής τηλεδιάσκεψης.

Κύρια συνιστώσα της υβριδικής ΟΣΣ, συνεπώς, είναι η ταυτόχρονη δραστηριοποίηση του διδάσκοντα σε δύο παράλληλα περιβάλλοντα (ψηφιακό, φυσικό), τα οποία επιβάλλεται να ενοποιηθούν προς όφελος του συνόλου των φοιτητών (φυσικά παρόντων και «τηλεπαρόντων»).

Η ενοποίηση αυτή θα μπορούσε να αναλυθεί σε: (1) *Ακουστική*, (2) *Οπτική*, (3) *Εργαλειακή* και (4) *Ανθρωπο-διαδραστική*.

Η ακουστική και οπτική ενοποίηση της υβριδικής τάξης απαιτεί την αδιάλειπτη χρήση εκ μέρους του διδάσκοντα ακουστικών και μικροφώνου/ων (σε ένα ενιαίο σύστημα, headset), καθώς και κάμερας/ων. Τα οπτικοακουστικά αυτά μέσα επιτρέπουν την ταυτόχρονη μετάδοση της πληροφορίας/ ερεθίσματος *οριζοντίως*, τόσο μεταξύ του διδάσκοντα και των φοιτητών του, όσο και μεταξύ των φοιτητών και των δύο κατηγοριών. Σε αυτή τη διαδικασία ο διδάσκων δεν διαφέρει, θα λέγαμε, από τον ρόλο του τηλεπαρουσιαστή, ο οποίος απευθύνεται στο «ζωντανό» κοινό που βρίσκεται στο στούντιο και στους τηλεθεατές που τον παρακολουθούν από τους δέκτες του. Ο διδάσκων-performer θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα «θεατρικός» τόσο μέσω της γλώσσας όσο και της χρήσης του σώματός του (κοιτώντας τους φοιτητές στα μάτια ή κοιτώντας την κάμερα).

Η εργαλειακή ενοποίηση συνίσταται στην προσαρμογή και ένταξη όλων των εκπαιδευτικών εργαλείων του διδάσκοντα (αρχείων word ή pdf, παρουσίασης PowerPoint, εικόνων, προβολών βίντεο, άλλων) στις διάφορες εφαρμογές της πλατφόρμας. Η χρήση εφαρμογών και πηγών από το διαδίκτυο είναι πολύ υποβοηθητική και επιτυγχάνεται εύκολα μέσω της λειτουργίας Application Sharing (Συμμερισμός Λογισμικού). Με την ενεργοποίηση της λειτουργίας αυτής η οθόνη του υπολογιστή του διδάσκοντα και το λογισμικό το οποίο έχει επιλέξει να μοιραστεί με τους φοιτητές προβάλλεται αυτόματα στις οθόνες των τηλε-συμμετεχόντων. Επίσης η συχνή χρήση των διαδραστικών λειτουργιών «έκφρασης συναισθημάτων», «κατάφασης/άρνησης» και «σφυγμομέτρησης») είναι απαραίτητη για την επίτευξη των παραπάνω στόχων. Είναι τέλος σημαντικό ολόκληρο το εκπαιδευτικό υλικό να έχει αναρτηθεί εκ των προτέρων στην ασύγχρονη πλατφόρμα του e-class, ώστε ο τηλε-φοιτητής να έχει τη δυνατότητα παράλληλης πρόσβασης και χρήσης του υλικού πριν και κατά τη διάρκεια του μαθήματος (σε περίπτωση τεχνικής βλάβης ή κακής αναμετάδοσης του σήματος).

Η ανθρωπο-διαδραστική ενοποίηση της υβριδικής τάξης προϋποθέτει την εφαρμογή των τριών παραπάνω κατηγοριών (ακουστικής, οπτικής και εργαλειακής ενοποίησης) και αφορά στον τρόπο με τον οποίο ο διδάσκων θα εξασφαλίσει:

- (α) την ανεμπόδιση ροή και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ διδάσκοντος και διδασκόμενου, με τρόπο κατά το δυνατόν φυσικότερο,
- (β) την παροχή ερεθισμάτων σε όλους ανεξαρτήτως τους συμμετέχοντες, ώστε να επιτευχθεί η ισότιμη συμμετοχή τόσο των παρόντων όσο και των τηλεπαρόντων στην εξελισσόμενη διδακτική πράξη, και
- (γ) τη διαχείριση των όποιων τεχνικών προβλημάτων, παραπόνων, αντιδράσεων κτλ.

Προϋπόθεση για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι βεβαίως η αυτοπεποίθηση εκ μέρους του διδάσκοντος, η άρτια εκπαίδευσή του στα εργαλεία τηλεκαίδεισης και στη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η ικανότητα του διδάσκοντος να οργανώσει το μάθημά του με

όρους σχεδόν «τηλεοπτικούς» καθώς και η διαρκής τεχνική συντήρηση της συμβατικής αίθουσας που λειτουργεί ως βάση.

Η «υβριδική» ΟΣΣ, συνεπώς, απαιτεί από τον διδάσκοντα αυξημένες πρακτικές, οργανωτικές και επικοινωνιακές δεξιότητες και αντανακλαστικά, συγκριτικά με τη συμβατική ΟΣΣ. Ο διδάσκων έχει πολλαπλά «μέτωπα» να αντιμετωπίσει: πρέπει να παρακολουθεί ταυτόχρονα τους φοιτητές (φυσικά παρόντες και τηλεπαρόντες), τις σημειώσεις του, τον υπολογιστή και την οθόνη προβολής.

Συνηθισμένα προβλήματα και δυσκολίες

Όπως προκύπτει από τα πιο πάνω, η άμεση εξάρτηση από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και τη σύγχρονη πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης (άρα το διαδίκτυο) είναι πηγή πιθανών δυσκολιών κατά τη διάρκεια της υβριδικής ΟΣΣ.

Συνηθέστερο τεχνικό πρόβλημα που αναφέρεται είναι εκείνο της μετάδοσης ήχου στους τηλεπαρόντες και, σπανιότερα, της μετάδοσης εικόνας. Αν και τα προβλήματα αυτά στην περίπτωσή μας δεν απέβησαν ποτέ ανυπέρβλητα, ούτε καν καθοριστικά για την επιτυχή διεξαγωγή της ΟΣΣ, χάρη στην άμεση υποστήριξη από τους τεχνικούς του Πανεπιστημίου, γεγονός είναι ότι ενδέχεται να κοστίζουν στις ΟΣΣ πολύτιμο χρόνο.

Σημαντικότερα όλων, πάντως, είναι τα ζητήματα επικοινωνίας, αφενός μεταξύ του διδάσκοντα και των φοιτητών, αφετέρου μεταξύ των τηλεπαρόντων και των φυσικά παρόντων φοιτητών. Όσον αφορά την επικοινωνία:

Ο διδάσκων δεν έχει προσωπική επαφή με τους τηλεπαρόντες φοιτητές, δεδομένου ότι η μονοτηματική, «υβριδική» ΟΣΣ διεξάγεται στην έδρα του Πανεπιστημίου, στην οποία δεν έχουν όλοι οι φοιτητές τη δυνατότητα να ταξιδέψουν. Επομένως, εφόσον το «φυσικό» ακροατήριο αποτελείται από μέρος μόνο του τμήματος, ο διδάσκων είναι πιθανό να μην γνωρίσει ποτέ από κοντά τους «ψηφιακούς» φοιτητές του.

Εξίσου δύσκολη ενίοτε είναι και η άμεση επικοινωνία μεταξύ των δυο μερών του ακροατηρίου, δηλαδή μεταξύ των φυσικά και των ψηφιακά παρόντων: με την τεχνολογία ως έχει ο διάλογος μεταξύ των ιδίων των φοιτητών δεν είναι πάντοτε ευχερής. Αυτό απαιτεί εφευρετικότητα εκ μέρους του διδάσκοντος ως προς τη διεξαγωγή συλλογικών ασκήσεων, εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων κλπ. κατά την ΟΣΣ (π.χ. μέσω συγκρότησης Ομάδων Εργασίας), καθώς και στην επεξεργασία της ύλης και των θεμάτων των εξετάσεων στην τελευταία ΟΣΣ.

Παρ' όλα αυτά, τα παραπάνω αποτελούν μικροπροβλήματα, τα οποία με τον καιρό αμβλύνθηκαν ή επιλύθηκαν πλήρως. Η υβριδική ΟΣΣ, καθώς ωριμάζει, αποδεικνύεται αναμφισβήτητα πολύ χρήσιμο εργαλείο, το οποίο, πρέπει να σημειωθεί, έγινε δεκτό με ευχαρίστηση, υπομονή και καλή προαίρεση από όλους τους φοιτητές των μονοτηματικών ΘΕ. Επιπλέον, η εμπειρία μας αποδεικνύει ότι η διαδικτυακή μετάδοση και η ηχογράφηση της ΟΣΣ δεν υπονομεί τη φυσική παρουσία σε αυτή, όπως αρχικά φοβόμασταν: η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών που είχαν τη δυνατότητα να παρευρεθούν φυσικά το έκαναν σε όλες τις ΟΣΣ. Δεν κατέφυγαν, δηλαδή, στη δυνατότητα εξ αποστάσεως παρακολούθησης που τους παρείχε η πλατφόρμα σύγχρονης τηλεκπαίδευσης.

Βέλτιστες πρακτικές υβριδικής ΟΣΣ

Οι πιο αποτελεσματικές και αποδοτικές πρακτικές που ακολουθήσαμε, προκειμένου να εξασφαλίσουμε την επιτυχή λειτουργία της νέας αυτής μεθόδου, είναι οι εξής:

Αυξημένη χρήση οπτικοακουστικού υλικού (π.χ. Powerpoint), τόσο σε ποσότητα όσο σε ποιότητα (περιεχόμενο), συγκριτικά με εκείνο μιας συμβατικής ΟΣΣ. Ουσιαστικά το οπτικοακουστικό υλικό πρέπει να συνοδεύει όλη την «υβριδική» ΟΣΣ, ώστε να διευκολύνει την παρακολούθησή της από τους τηλεπαρόντες. Όσο περισσότερες είναι οι αλλαγές εικόνων (ή ήχων) τόσο περισσότερο κρατούμε την προσοχή τους. Επίσης, το οπτικό υλικό καλό είναι να περιέχει: α) σημειώσεις των κύριων σημείων που σκοπεύουμε να παρουσιάσουμε, και

μάλιστα όχι τηλεγραφικές, αλλά ει δυνατόν ως συνεχές ολοκληρωμένο κείμενο, και β) πολλές και αραιογραμμένες διαφάνειες, παρά λίγες και πυκνές.

Εγρήγορση του διδάσκοντα: ο διδάσκων δεν πρέπει ποτέ να ξεχνά τους τηλεπαρόντες. Δεν αφαιρείται και δεν παρασύρεται σε μακροσκελείς μονολόγους ή διαλόγους με τους φυσικά παρόντες. Έχει συνεχή επίγνωση ότι τον ακούν και άνθρωποι που δεν βλέπει, παρακολουθεί το Elluminate για να διαπιστώνει αν κάποιος από τους τηλεπαρόντες ζητά τον λόγο, γράφει κάτι (ή ακόμα και αν είναι εκεί ή αποχώρησε) και διακόπτει αρκετά συχνά τη ροή του δικού του λόγου (ή και των φυσικά παρόντων φοιτητών, εάν χρειαστεί), για να επιβεβαιώσει ότι οι τηλεπαρόντες παρακολουθούν κανονικά και χωρίς προβλήματα. Γενικά, δεν απομακρυνόμαστε από τον υπολογιστή.

Ο διδάσκων δεν ξεχνά επίσης ότι οι τηλεπαρόντες ενδέχεται να μην ακούν τη συζήτηση μέσα στην αίθουσα. Συνεπώς, πρέπει να μεταφέρει τακτικά και συνοπτικά τις παρεμβάσεις, ερωτήσεις κλπ. των φυσικά παρόντων στους τηλεπαρόντες και να μην αφήνει τους τελευταίους σε μεγάλα κενά διαστήματα, επειδή διεξάγεται συζήτηση μέσα στην αίθουσα ή επειδή κάποιοι φυσικά παρόντες πιθανόν μακρηγορούν. Αν χρειαστεί, διακόπτουμε ανά διαστήματα τυχόν μακροσκελείς τοποθετήσεις των φυσικά παρόντων, προκειμένου να τις μεταφέρουμε σωστά στους τηλεπαρόντες. Επιβάλλεται να κρατάμε ζεστό το ψηφιακό μας ακροατήριο.

Οι τηλεπαρόντες πρέπει να ενθαρρύνονται συνεχώς να συμμετάσχουν. Αν διαπιστώσουμε ότι διστάζουν, μπορούμε να τους απευθύνουμε εμείς ερωτήσεις και να περιμένουμε να τοποθετηθούν. Αντίθετα με τη συζήτηση στην αίθουσα, την οποία ακούν μόνο οι φυσικά παρόντες, τη συζήτηση μέσω υπολογιστή έχουν τη δυνατότητα να την παρακολουθούν όλοι μέσα από την οθόνη, επομένως είναι πιο άμεση και κατά τι λιγότερο χρονοβόρα, καθώς δεν χρειάζεται μεταφορά λεγομένων από τους μεν στους δε.

Άλλη λύση είναι η χρήση του τηλεφώνου, το οποίο πρέπει πάντα να υπάρχει στην αίθουσα. Ο τρόπος αυτός πάντως είναι μεν ευκολότερος, αλλά μάλλον όχι ιδιαίτερα πρακτικός. Αφενός, τυπικά, πρέπει να τηλεφωνούμε εμείς στους φοιτητές, κατόπιν επιθυμίας τους βέβαια (την οποία μπορούν να δηλώσουν γραπτά στο chat), ώστε να γλυτώνουν τα έξοδα υπεραστικής, κατά κανόνα, κλήσης. Αυτό είναι χρονοβόρο και δεν λειτουργεί ιδιαίτερα όταν τα τμήματα είναι πολυάριθμα και θέλουν πολλοί φοιτητές να επικοινωνήσουν τηλεφωνικά. Αφετέρου, οι φοιτητές που επιθυμούν να επικοινωνήσουν τηλεφωνικά τείνουν να το κάνουν στο διάλειμμα ή στο τέλος της ΟΣΣ, προκειμένου να μην «ενοχλήσουν» ή να μην «διακόψουν», οπότε και πάλι δεν επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ όλων.

Η σημασία του διαλείμματος είναι μεγαλύτερη από ό,τι στις συμβατικές ΟΣΣ. Τόσο η διεξαγωγή όσο και η παρακολούθηση της υβριδικής ΟΣΣ είναι πιο δύσκολη από εκείνη της συμβατικής ΟΣΣ, λόγω της κούρασης από τη συνεχή παρακολούθηση της οθόνης, τη σχετική ακινησία κοντά στον υπολογιστή, τη χρήση ακουστικών ή κάμερας ή τηλεφώνου, τη συνεχή εναλλαγή εικόνων στο powerpoint, την απουσία φυσικής επαφής για μέρος του τμήματος και ούτω καθεξής. Συνεπώς, τα διαλείμματα θα πρέπει να είναι είτε μεγαλύτερα ή συχνότερα —π.χ. δυο 20λεπτα συνολικά ή ένα 10λεπτο ανά ώρα ή ανά τρία τέταρτα της ώρας.

Για όλους τους παραπάνω λόγους (διάφοροι απρόβλεπτοι και προβλέψιμοι παράγοντες καθυστέρησης) *το καθαυτό περιεχόμενο της ΟΣΣ* (δηλ. παρουσιάσεις, ασκήσεις και γενικώς ό,τι θεωρούμε εμείς απαραίτητο να πούμε και να κάνουμε) *καλύτερα να σχεδιάζεται σε πλαίσιο 3 ωρών αντί των 4 ωρών που θεωρητικά έχουμε στη διάθεσή μας.*

Δεν ξεχνάμε να μεταφέρουμε στους τηλεπαρόντες οποιοδήποτε υλικό τυχόν μοιράσουμε στους φυσικά παρόντες (το προτιμότερο είναι να ανεβάζονται τα πάντα στο e-class εκ των προτέρων και να μην μοιράζεται τίποτα στην αίθουσα).

Τέλος, η καλύτερη αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων, κενών κλπ. που τυχόν προκύψουν από τα πολλαπλά «μέτωπα», είναι *η φυσικότητα και το χιούμορ και όχι ο πανικός, η αμηχανία ή η αγανάκτηση.* Κατά κανόνα όλοι οι φοιτητές, και οι φυσικά και οι ψηφιακά παρόντες, δείχνουν εξαιρετικά καλή διάθεση και υπομονή να ξεπεράσουν τα όποια προβλήματα. Μερικές

φορές δε, προσπαθούν να συμβάλουν και ενεργά στην επίλυσή τους, στο βαθμό που μπορούν, με προθυμία που συχνά καταπλήσσει.

Συμπεράσματα

Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι η υβριδική λεγόμενη ΟΣΣ λειτούργησε πολύ αποτελεσματικά στο Πρόγραμμα «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου τα τελευταία δύο χρόνια, αν και υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτίωσης.

Τα βασικά πλεονεκτήματα της υβριδικής ΟΣΣ είναι ότι:

Εξασφαλίζει συνθήκες ισότιμης πρόσβασης στην ΟΣΣ σε όλους τους φοιτητές ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους. Φοιτητές οι οποίοι διαφορετικά θα έπρεπε να καταβάλλουν μεγάλο κόστος σε χρόνο και χρήμα για να παρακολουθούν τις ΟΣΣ μπορούν τώρα να το πράξουν απόπας και ανέξοδα από το σπίτι τους.

Παρέχει τη δυνατότητα στον διδάσκοντα να διατηρεί ζωντανή επαφή με το σύνολο των φοιτητών του σε συνθήκες ισότητας και διαφάνειας. Με τον τρόπο η μάθηση στο ΑΠΚΥ καθίσταται πραγματικά ανοικτή και μπορεί να επιτελεστεί όντως εξ αποστάσεως χωρίς κανέναν απολύτως περιορισμό.

Τα βασικά μειονεκτήματα της υβριδικής ΟΣΣ είναι:

Η απόλυτη εξάρτησή της από το διαδίκτυο και τις σύγχρονες τεχνολογίες.

Το γεγονός ότι οι ταχύτητες του διαδικτύου στην Ελλάδα και την κυρίως την Κύπρο, καθώς και η υποδομή που συνήθως ευρίσκεται στις αίθουσες διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται δεν είναι ακόμη τέτοια που να επιτρέπει την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του εκπαιδευτικού λογισμικού (Elluminate Live!).

Το ίδιο το Elluminate Live! είναι μεν άριστο εργαλείο, αλλά έχει περιορισμούς, που αφορούν κυρίως στην επικοινωνία.

Βιβλιογραφία

Blackboard, Inc. (2011). *Elluminate (Elluminate Live! Article)* [online], Retrieved on 2 August, 2011 from <http://www.illuminate.com/Services/Training/Elluminate_Live!/id=418 >

Keegan, D. (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*, μετάφραση Αλεξάνδρα Μελίστα. Αθήνα, Μεταίχμιο

Βεργίδης Δ., Λιοναράκης Α., Λυκουργιώτης Α., Μακράκης Β., & Ματραλής Χ. (1998-2005). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες*. Τόμοι Α'-Δ'. Πάτρα, Ε.Α.Π.

Κόκκος Α., Λιοναράκης Α., & Ματραλής Χ. (1997). *Σύντομος οδηγός για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη έντυπου υλικού*. Πάτρα, Ε.Α.Π.

Κόκκος Α., Λιοναράκης Α., Ματραλής Χ., & Παναγιωτακόπουλος Χ. (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες*. Πάτρα, Ε.Α.Π.

Λιοναράκης, Α. επιμ. (2005), *Παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές: πρακτικά εισηγήσεων: Πάτρα, 11-13 Νοεμβρίου 2005* (3rd International Conference on Open and Distance Learning: applications of pedagogy and technology: 11-13 November 2005, Patra, Greece). Αθήνα, Προπομπός

Λιοναράκης, Α. (2006). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση : στοιχεία θεωρίας και πράξης*. Αθήνα, Προπομπός

Σημειώσεις

¹ Για τις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, βλ. Βεργίδης κ.ά. (1998-2005), τόμος Α'.

² Για το εκπαιδευτικό υλικό στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τον ρόλο του στη μαθησιακή διαδικασία, βλ. Κόκκος κ.ά. (1997), (1998).

³ Το περιεχόμενο, βεβαίως, των ΟΣΣ, όπως περιγράφεται εδώ, στηρίζεται στις βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Για τις αρχές αυτές βλ. Keegan (2001), Λιοναράκης (2006).

⁴ Για τη σημασία των νέων τεχνολογιών στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση γενικά, βλ. Κόκκος κ.ά. (1998), Λιοναράκης (2005).

⁵ Περισσότερες λεπτομέρειες για το λογισμικό αυτό δίδονται στο Blackboard Inc. (2011).